C/2023/857

8.12.2023.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Noturīga, ilgtspējīga un atbildīga Eiropas Savienības kritiski svarīgu izejvielu piegādes ķēde"

(pašiniciatīvas atzinums)

(C/2023/857)

Ziņotāja: ***Cinzia DEL RIO***

Pilnsapulces lēmums	25.1.2023.
Juridiskais pamats	Reglamenta 52. panta 2. punkts
	Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	4.9.2023.
Pieņemts plenārsesijā	20.9.2023.
Plenārsesija Nr.	581
Balsojuma rezultāts	
(par/pret/atturas)	156/36/44

1. **Secinājumi un ieteikumi**

1.1. Atzinuma mērķis ir prioritārā kārtā apzināt to, kā sociālā un vidiskā līmenī vērsties pret ietekmi, ko rada kritiski svarīgu izejvielu pieaugošā izmantošana vērtības ķēdēs trešās valstīs, jo līdz šim nav pietiekami risināts jautājums par savstarpējo saistību starp globālajām vērtības ķēdēm, klimata pārmaiņām un pienācīgas kvalitātes nodarbinātību. Eiropas stratēģiskās autonomijas kontekstā citas būtiskas nozares, piemēram, veselība, aizsardzība un elektronika, ir īpaši pakļautas iespējamai negodīgai konkurencei vai trešo valstu manipulācijām.

1.2. Kombinācija, ko rada Covid-19 un ģeopolitiskās sekas pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā, kā arī jaunā spriedze starp ASV un Ķīnu Indijas un Klusā okeāna reģionā ir novedusi pie arvien acīmredzamākas polarizācijas starptautiskajās attiecībās. Ņemot vērā globālo konkurenci starp Eiropas Savienību (ES), ASV un Ķīnu, patlaban valdību un ES prioritāte ir nodrošināt vissvarīgākās izejvielas rūpniecības sistēmas digitālās un zaļās pārkārtošanās atbalstam, izmantojot jaunu retzemju metālu piegādes ģeogrāfiju. Sociālo un vidisko standartu ievērošana visās vērtības ķēdēs joprojām ir viens no ES politikas pamatmērķiem visās valstīs ([1]).

1.3. Lai risinātu šos problēmjautājumus, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) ierosina virkni mērķu un darbību noturīgas, ilgtspējīgas un atbildīgas ES piegādes ķēdes izveidošanai. Tāpēc ES politikas lēmumos būtu jāiekļauj šādi ieteikumi:

1.4. pamatojoties uz pašreizējo starptautisko dinamiku un sociālajiem un vidiskajiem ierobežojumiem, kurus nevar ignorēt, jāatzīst, ka brīvprātīgi un nesaistoši pasākumi nav pietiekami, lai risinātu tik sarežģītus izaicinājumus;

1.5. tehniskā un finansiālā atbalsta pārvaldībā jāiesaista visi publiskā un privātā sektora dalībnieki, lai veicinātu visaptverošu pārkārtošanos, izvairītos no vēlākām strukturālām atšķirībām starp ES valstīm un nodrošinātu līdzsvaru, iekļautību un vienlīdzīgu piekļuvi atbalstam, sākot ar taisnīgas pārkārtošanās pasākumiem saskaņā ar starptautiskajām vadlīnijām ([2]);

([1]) *Increasingly strategic raw materials* (Izejvielas, kuru stratēģiskā nozīme palielinās), *Thierry Breton* blogs, Eiropas Komisija, 12.6.2022.
([2]) *Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all* (Pamatnostādnes par taisnīgu pāreju uz ekoloģiski ilgtspējīgu ekonomiku un sabiedrību visiem), Starptautiskā Darba organizācija (SDO), Starptautiskā Darba konference, 16.6.2023.

1.6. Eiropas Kritiski svarīgo izejvielu valdē iesaistīt Eiropas Parlamentu un ne tikai novērotāja statusā. Mēs vēlamies, lai šī valde par visiem priekšlikumiem apspriestos ar ES sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, tādējādi nodrošinādama iekļaujošus lēmumus un vienlīdzīgus konkurences apstākļus visām ES valstīm;

1.7. **piegādes avotu dažādošanā** jāņem vērā vidējā termiņa un ilgtermiņa mērķi, lai: a) samazinātu pieprasījumu pēc kritiski svarīgajām izejvielām un to patēriņu un investētu reciklēšanas un atkalizmantošanas jomā; b) palielinātu atjaunojamo materiālu izmantošanu; c) investētu noturīgā, ilgtspējīgā un atbildīgā ieguves un ražošanas praksē; d) palielinātu piegādes no partneriem, kas tiek uzskatīti par "uzticamiem" gan komerciālās, gan sociālās un vides aizsardzības ziņā; e) vestu sarunas par jauniem tirdzniecības nolīgumiem – brīvās tirdzniecības nolīgumiem (BTN) – un pielāgotu esošos nolīgumus, kā arī uzlabotu instrumentus tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības (TIA) sadaļas efektīvai īstenošanai, pamatojoties uz starptautisko standartu ievērošanu un veicināšanu. nodarbinātības un vides jomā;

1.8. mudina ES likumdevējus panākt vienošanos saistībā ar direktīvu par uzņēmumu pienācīgu rūpību attiecībā uz ilgtspēju (***Corporate Sustainability Due Diligence***) un izstrādāt **stratēģiskos projektus** visā piegādes un apakšuzņēmumu ķēdē, tostarp trešās valstīs, un nodrošināt, lai tiktu piemērotas Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas (ESAO) vadlīnijas daudznacionāliem uzņēmumiem un ESAO Pienācīgas pārbaudes vadlīnijas attiecībā uz atbildīgām izrakteņu piegādes ķēdēm no konfliktu skartām un augsta riska teritorijām, **kas ļautu atbildīgi atteikties no saistībām ar šīm valstīm**. Stratēģisko projektu **paātrinātajās** procedūrās nevajadzētu pieļaut sociālo un vidisko standartu pārsniegšanu. EESK atkārto to, kas jau ir uzsvērts iepriekšējos atzinumos – "neraugoties uz lielo uzņēmumu primāro pienācīgas rūpības pienākumu, tas netieši ietekmēs MMVU, jo uzņēmumi, uz kuriem attiecas direktīvas darbības joma, palielinās prasības piegādātājiem attiecībā uz ANO Vadošo principu īstenošanu, nefinanšu pārskatu sniegšanu un savas piegādes ķēdes pārvaldību. EESK aicina dalībvalstis sniegt palīdzību, īpaši mikrouzņēmumiem un MVU, tā, lai tā būtu praktiska, konkrēta, efektīva un ietverta strukturālā sadarbībā ar iesaistītajām pārstāvības organizācijām" ([3]);

1.9. pienācīgas pārbaudes procedūrām, kas definētas šogad SDO pieņemtajā Stratēģijā par pienācīgas kvalitātes nodarbinātību piegādes ķēdēs ([4]) un ESAO pienācīgas pārbaudes vadlīnijās ieguves rūpniecības nozarē, vajadzētu kalpot šajā jomā iesaistītajiem uzņēmumiem par atsaucēm pienācīgas pārbaudes īstenošanai;

1.10. tirdzniecības nolīgumos saistošā veidā jānodrošina visu starptautisko standartu ievērošana, sākot ar standartiem, kas attiecas uz resursu nelikumīgu tirdzniecību, un jāparedz **komerciāla rakstura** sankcijas;

1.11. jāpiemēro ESAO noteikumi attiecībā uz esošajiem smago retzemju metālu vai izstrādājumu, kuru pamatā ir smagie retzemju metāli, krājumiem; kad vien iespējams, jāidentificē piegāžu avots un jāuzņemas atbildība par pienācīgu rūpību visā piegādes ķēdē, nodrošinot tās atbilstību un nepaļaujoties uz trešām personām. Ir nepieciešams analizēt, kādas ir iespējas rīkoties atkārtotas piegādātāja neatbilstības gadījumā;

1.12. izmantojot sociālo dialogu un darba koplīguma slēgšanas sarunas, jāatbalsta tirdzniecības partneri pienācīgas kvalitātes nodarbinātības, vienādas darba samaksas un vienlīdzīgu iespēju darba vietā veicināšanā. Jāparedz **atbalsts, kas dotu iespēju uzņēmumiem** identificēt nozarei raksturīgos riskus ([5]) un savās pārvaldības sistēmās īstenot pienācīgas rūpības procedūras;

1.13. jāpieņem procedūras, lai uzņēmumi, kas gūst labumu no stimuliem un citiem atbalsta veidiem, tieši vai netieši neveicinātu kaitējumu saistībā ar tādu izejvielu un smago retzemju metālu izmantošanu, kuri bezatbildīgi iegūti cilvēktiesību un vidisko tiesību iespējamo pārkāpumu un konfliktsituāciju kontekstā;

([3]) EESK atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par uzņēmumu pienācīgu rūpību attiecībā uz ilgtspēju un ar ko groza Direktīvu (ES) 2019/1937" (OV C 443, 22.11.2022., 81. lpp.).

([4]) SDO, *Strategy on decent work in supply chains* (Stratēģija par pienācīgas kvalitātes nodarbinātību piegādes ķēdēs), SDO pārvaldības struktūras 347. sesija, 2023. gada marts.

([5]) *Foreign Policy, Batteries are the battlefield – The next geopolitical contest may be over green technology, and China, for now, is poised to win control of those supply chain* [Baterijas ir kaujas lauks – Nākamā ģeopolitiskā cīņa var būt par zaļajām tehnoloģijām, un Ķīna šobrīd ir sagatavojusies iegūt kontroli pār šīm piegādes ķēdēm], 25.1.2023.

1.14. jānodrošina, lai pirms stratēģisko projektu īstenošanas tiktu novērtēta ietekme uz vidi (pagarinot pašreizējo 30 dienu termiņu) un tiktu iesaistīti sociālie partneri un vietējās kopienas, kas veicinātu visu ieinteresēto personu konsensa rašanos un novērstu projektu īstenošanas varbūtību aizsargājamās teritorijās. Jānodrošina, lai šajās iniciatīvās ietvertais kvalitatīvu darbvietu radīšanas potenciāls tiktu pilnībā izmantots;

1.15. jānosaka 30 % mērķis projektiem, kas ietver otrreizējās izejvielas, kuras nāktu, piemēram, no poligoniem vai no atkritumu reģenerācijas un pārstrādes rūpnīcām. Tikpat svarīgi būs novērtēt iesaistīto uzņēmumu iepriekšējo darbību un nodrošināt pārredzamu un demokrātisku atlases procesu, kā arī lēmumu pieņemšanas procesā iesaistīt ne tikai Komisijas jauno Regulējuma kontroles padomi (*Regulatory Scrutiny Board*), bet arī visas ES iestādes un ieinteresētās personas;

1.16. jāizveido dažādu ražošanas ķēdes dalībnieku sadarbība, kas ļaus atbalstīt visaptverošu nolīgumu slēgšanu starp sociālajiem partneriem, un, kā noteikusi Starptautiskā Darba organizācija (SDO) ([6]), jāatbalsta visas ieinteresētās personas, kā arī starptautiskie un valsts uzņēmumi, lai tie pieņemtu atbilstīgus pasākumus un garantētu valsts pienākumu aizsargāt un uzņēmumu atbildību ievērot cilvēktiesības, šajā nolūkā stiprinot publiskās iestādes un sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības spēju veidošanu;

1.17. jāmudina investori un retzemju metālu nozares publicēt ziņojumus par piegādes avotiem no trešo valstu piegādātājiem un jāizmanto sviras efekts un iespējamie ierobežojošie pasākumi, kas mazinātu uzņēmumu vēlmi izmantot piegādes no riska valstīm. Produkta izmaksās būtu jāiekļauj arī sociālās un vides aizsardzības, atkritumu apstrādes un pārstrādes procesu izmaksas;

1.18. **jāatbalsta ražošanas ķēdes digitalizācija.** Digitālo tehnoloģiju izmantošana būs būtiska, lai uzlabotu piegādes ķēdes pārvaldību un ražošanas ķēdes efektivitāti, kā arī savlaicīgi apzinātu problēmas, izmantojot pasūtījumu pārvaldības platformas, produktu izsekojamību un ražošanas procesu uzraudzību;

1.19. jāinvestē **apmācībā, prasmju uzlabošanā un inovācijā**, lai radītu kvalitatīvas darbvietas un ilgtspējīgas ražošanas sistēmas, izmantojot ES stimulus un finanšu instrumentus, kuru mērķis ir stiprināt visu ražošanas ķēdi.

2. **Vispārīgas piezīmes**

2.1. *Konteksts*

2.1.1. Jaunais ģeopolitiskais konteksts liek pārveidot ražošanas ķēdes atbilstoši jauniem kritērijiem, kas vairs nav galvenokārt saistīti ar izmaksām un tirgus dinamiku: 1) neatkarība no atsevišķām dominējošām valstīm, dažādojot piegādes avotus, lai izvairītos no piegādes traucējumu riska; 2) stratēģiskā autonomija, tostarp arī politisku iemeslu dēļ; 3) drošība; 4) vidiskā un sociālā ilgtspēja.

2.1.2. Vērtības ķēžu pieaugošā izmantošana ir veicinājusi darbvietu radīšanu, miljoniem neoficiālo darbvietu pārvēršot oficiālās darbvietās, taču, kā norādījusi SDO ([7]), daudzās jomās ir vērojama darba apstākļu, veselības un drošības pasliktināšanās, bērnu un piespiedu darba pieaugums, dažāda veida diskriminācija un tiesiskās aizsardzības trūkums. Turklāt šai parādībai ir būtiska ietekme uz vidi, it īpaši ieguves rūpniecībā, rūpniecības zonās un eksporta pārstrādes zonās (EPZ), kur pārsvarā strādā miljoniem sieviešu.

([6]) *Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all* (Pamatnostādnes par taisnīgu pāreju uz ekoloģiski ilgtspējīgu ekonomiku un sabiedrību visiem), Starptautiskā Darba organizācija (SDO), Starptautiskā Darba konference, 16.6.2023.

([7]) SDO, *Strategy on decent work in supply chains* (Stratēģija par pienācīgas kvalitātes nodarbinātību piegādes ķēdēs), SDO pārvaldības struktūras 347. sesija, 2023. gada marts.

2.1.3. **Vairāk nekā 450 miljoni darba ņēmēju, tostarp 190 miljoni sieviešu**, strādā globālajās piegādes ķēdēs ([8]), kuras smagi skārusi Covid-19 pandēmija, ne tikai apģērbu ražošanas un lauksaimniecības nozarēs, bet arī ieguves un automobiļu rūpniecībā ([9]). Sievietes, kas veido lielu daļu no darbaspēka globālajās piegādes ķēdēs, galvenokārt veic zemu atalgotu un mazkvalificētu darbu. Saskaņā ar SDO datiem Eiropā tikai ieguves un pārstrādes nozarē vien ir 3,4 miljoni darba ņēmēju.

2.1.4. Vides jomā arī Pasaules Banka ir aicinājusi uz sinerģisku rīcību, izmantojot jaunu ražošanas politiku attiecībā uz stratēģiskiem minerāliem ([10]).

2.1.5. Kritiski svarīgu izejvielu ieguvē un pārstrādē Eiropa ir ļoti atkarīga no trešām valstīm. 63 % no baterijās izmantotā kobalta iegūst Kongo Demokrātiskajā Republikā (KDR), 97 % magnija nāk no Ķīnas, un gandrīz 100 % no pasaulē izmantotajiem retzemju elementiem tiek rafinēti Ķīnā, bet ir iegūti citur, galvenokārt Mjanmā. Dienvidāfrika piegādā 71 % platīna grupas metālu (rutēnijs, rodijs, pallādijs, osmijs, irīdijs un platīns) ([11]), bet Turcija nodrošina 98 % no Eiropas borāta piegādēm ([12]). Nesenajā EP pētījumā ([13]) ir iekļauti jaunākie dati par kritiski svarīgo izejvielu importa līmeni, un tas liecina, ka lielākā daļa izejvielu, kas ir būtiskas dažām ES rūpniecības nozarēm un kuras ES importē, nāk no valstīm ar ierobežotu ekonomisko brīvību un zemu demokrātijas līmeni, kam īstermiņā ir grūti atrast alternatīvu.

2.1.6. Konkrēts piemērs ir Mjanma/Birma, kur jau divus gadus valda vardarbīga militārā diktatūra un ko Ķīna "izmanto" kā ieguves zemi. Kopš 2016. gada Kačinas pavalstī (reģions valsts ziemeļos, kura platība ir Singapūras lielumā), ir izveidotas vairāk nekā 2700 smago retzemju metālu raktuves. Saskaņā ar *Global Witness* ziņojumu šī ļoti toksiskā sektora darījumdarbības pārcelšana uz Mjanmu ir pārveidojusi šo teritoriju par pasaulē lielāko disprozija un terbija (divu no visvērtīgākajiem smagajiem metāliem) minerālu ieguves avotu ([14]). Turklāt, lai gan kritiskās izejvielas ir ārkārtīgi svarīgas inovatīvai ražošanai, tās bieži vien ir ļoti toksiskas tiem, kas ar tām strādā: tas attiecas, piemēram, uz litiju ([15]). Saskaņā ar Eiropas Ķimikāliju aģentūras Riska novērtēšanas komitejas sniegto informāciju trīs litija sāļi (karbonāts, hidroksīds un litija hlorīds) būtu jāklasificē kā "reproduktīvajai sistēmai toksiskas vielas", jo tās izraisa neauglību un abortus ([16]). Daži ražotāji pret šādu klasifikāciju iebilst, apgalvojot, ka zinātniskie pierādījumi ir "pārāk vāji", lai "pamatotu" tik stingru klasifikāciju, kas būtiski ietekmētu ES rūpniecības mērķus attiecībā uz elektriskajiem transportlīdzekļiem, akumulatoriem un kritiski svarīgām izejvielām ([17]).

2.1.7. EESK uzsver: svarīgi ir nodrošināt, lai mērķi, kas izvirzīti jaunajā ES stratēģijā attiecībā uz izejvielu (tostarp retu un bieži vien toksisku izejvielu, kas ir ļoti svarīgas ES rūpniecībai) izmantošanu, tiktu vērsti uz investīcijām inovatīvās un ilgtspējīgās ieguves metodēs, reto materiālu otrreizēju pārstrādi un atkārtotu izmantošanu, kā arī uz aizstāšanu ar netoksiskiem materiāliem; tas nozīmē, ka ir jāatsakās no piegādes no valstīm, kurās ir riskanti sociālie un vidiskie standarti.

([8]) SDO, *Integrated Strategy on fundamental Principles and Rights at Work* (Integrēta stratēģija par pamatprincipiem un pamattiesībām darbā), 2017-2023.

([9]) SDO, *Technical Meeting on Achieving Decent Work in Global Supply chains* (Tehniska sanāksme par to, kā globālajās piegādes ķēdēs panākt pienācīgas kvalitātes nodarbinātību), Ženēva, 2020. gada 25.–28. februāris; *Dissensus and deadlock in the evolution of labor governance: global supply chains and the International Labour Organization (ILO)* (Nevienprātība un strupceļš darba pārvaldības izvērtēšanā: globālās apgādes ķēdes un Starptautiskā Darba organizācija), *Huw Thomas & Mark Anner, Springer.*

([10]) *Minerals for climate Action: The Mineral Intensity for the clean energy transition* (Klimatrīcībai vajadzīgie minerāli: pārejot uz tīru enerģiju vajadzīgais minerālu daudzums), *Climate-Smart Mining Facility,* 2020.

([11]) *U.S. Geological Survey, Mineral Commodity Summaries* (ASV ģeoloģiskie apsekojumi, kopsavilkums par minerālizejvielām), 2023. gada janvāris.

([12]) *Estimation of the Turkish Boron Exportation to Europe* (Aplēses par bora eksportu no Turcijas uz Eiropu).

([13]) *Global Value Chains: potential synergies between external trade policy and internal economic initiatives to address the strategic dependencies of the EU* (Globālās vērtības ķēdes: iespējamā sinerģija starp ārējo tirdzniecības politiku un iekšējām ekonomikas iniciatīvām, kuru mērķis ir novērst ES atkarību stratēģisko izejvielu jomā), EP 702.582, 2023. gada marts.

([14]) https://www.globalwitness.org/en/campaigns/natural-resource-governance/myanmars-poisoned-mountains/, 2022. gada 9. augusts.

([15]) https://www.euronews.com/2023/03/27/europes-raw-materials-rush-does-not-justify-keeping-workers-in-the-dark-about-lithiums-dan.

([16]) https://www.politico.eu/article/eu-commission-toxic-or-magic-batteries-industry-freaks-out-over-proposal-to-classify-lithium-as-a-toxin/.

([17]) https://www.ft.com/content/c918587e-b7f9-48e7-9389-b9132ec5a14f.

Tajā pašā laikā prioritāte ir to darba ņēmēju darba aizsardzība, kuri izmanto šīs izejvielas saskaņā ar starptautiskajiem standartiem. EESK aicina ES dalībvalstis, kas to vēl nav izdarījušas, ratificēt divas SDO pamatkonvencijas Nr. 155 un Nr. 187 par darba drošību un arodveselību, kurās ir nostiprinātas tiesības uz drošu darba vidi ([18]).

2.1.8. Plašais pieejamo datu klāsts liecina, ka vides iznīcināšana, zemes konfiskācija, nežēlīgu, dažās valstīs ar varu saistītu kaujinieku vervēšana, pieaugošais pieprasījums pēc retzemju metāliem un zaļās enerģijas daudzviet ir ievērojami palielinājis ļaunprātīgu izmantošanu vietējā līmenī.

3. **ES rīcība un vērtības ķēžu ilgtspēja**

3.1. Eiropas Komisija 2020. gadā izveidoja **Eiropas Izejvielu aliansi** (*European Raw Materials Alliance – ERMA*) ar mērķi pielāgot tiesību aktus un veidot noturīgākas ES rūpnieciskās ekosistēmas.

3.2. ES 2023. gada 1. februārī nāca klajā ar **Zaļā kursa industriālo plānu** (*Green Deal Industrial plan – GDIP*), kurā ietverti divi instrumenti: neto nulles emisiju industrijas akts (*Net-Zero Industry Act*) un Kritiski svarīgo izejvielu akts (*Critical Raw Materials Act*).

3.3. ES stratēģijā ([19]) ir noteikti ilgtermiņa mērķi, lai nodrošinātu lielāku ES autonomiju pasaules līmenī, bet tai būtu arī jātiecas veicināt jaunu stratēģiju attiecībā uz trešām piegādātājvalstīm, ES ekonomiskās un tirdzniecības intereses cieši saistot ar Eiropas Savienības, starptautiskajos un valstu tiesību aktos, koplīgumos un starptautiskajos vides aizsardzības noteikumos paredzēto sociālo un darba tiesību ievērošanu. Tika veikts arī mērķorientēts pētījums par aprites cikla sociālās ietekmes novērtēšanas (*social life cycle assessment*) metodiku kā līdzekli izejvielu atbildīgai piegādei Eiropā ([20]).

3.4. Ziņu aģentūras *Associated Press* (*AP*) pētījumi liecina, ka retzemju metāli nav iekļauti ES regulā ([21]) par izrakteņiem, kas iegūti konfliktu skartajās teritorijās. Regulas mērķis ir novērst vai samazināt derīgo izrakteņu piegādi no reģioniem, kur peļņa finansē bruņotus konfliktus, taču regula attiecas tikai uz ierobežotu skaitu derīgo izrakteņu: alvu, tantalu, volframu un zeltu no Kongo Demokrātiskās Republikas, tās kaimiņvalstīm vai citām augsta riska teritorijām. Vienā no EK paziņojumiem tika uzsvērti ar uzraudzību saistīti trūkumi piegādes ķēdē, kas stiepjas līdz Eiropai, un norādīts, ka "pagaidām vēl nav skaidrs, kā" izpaudīsies Ķīnas iniciatīva, kas vērsta uz retzemju metālu regulēšanu ([22]).

3.5. Minerālizejvielu drošības partnerība, ko sākotnēji 2019. gadā parakstīja ASV, Kanāda un Austrālija un kurai pēc tam pievienojās Somija, Francija, Vācija, Japāna, Dienvidkoreja, Zviedrija, Apvienotā Karaliste un Eiropas Komisija, paredz veicināt atbildīgu ražošanu un pasaules ekonomikai un valsts drošībai ļoti svarīgo derīgo izrakteņu drošu piegādi. Šī stratēģija paredzēta, lai mazinātu arvien lielāko satraukumu par atkarību no to kritiski svarīgo minerālizejvielu importa, kas ir būtiskas augsto tehnoloģiju preču ražošanai ([23]).

([18]) Darba drošības un arodveselības konvencija, 1981 (Nr. 155), Stimulējošs pamats Darba drošības un arodveselības konvencijai, 2006 (Nr. 187).

([19]) Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido satvaru, kā nodrošināt drošu un ilgtspējīgu apgādi ar kritiski svarīgām izejvielām, un groza Regulu (ES) Nr. 168/2013, (ES) 2018/858, (ES) 2018/1724 un (ES) 2019/1020 (COM/2023/160 final). Regulā ir noteikti skaidri kritēriji valsts stratēģiskās izejvielu piegādes ķēdes kapacitātei un ES piegādes dažādošanai līdz 2030. gadam: ieguvei – vismaz 10 % no ES gada patēriņa; pārstrādei – vismaz 40 % no ES gada patēriņa; reciklēšanai – vismaz 15 % no ES gada patēriņa; neviena stratēģiskā izejviela nevienā nozīmīgā pārstrādes posmā nedrīkst nākt no vienas trešās valsts vairāk nekā 65 % apmērā no ES gada patēriņa.

([20]) https://doi.org/10.1007/s11367-019-01678-8.

([21]) Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2017/821 (2017. gada 17. maijs), ar ko paredz piegādes ķēdes pienācīgas pārbaudes pienākumus Savienības importētājiem, kuri importē konfliktu skartu un augsta riska teritoriju izcelsmes alvu, tantalu un volframu, to rūdas un zeltu (OV L 130, 19.5.2017., 1. lpp.).

([22]) https://apnews.com/article/technology-forests-myanmar-75df22e8d7431a6757ea4a426fbde94c.

([23]) https://www.state.gov/minerals-security-partnership/, 2022. gada 14. jūnijs.

3.6. EESK atbalsta **Eiropas Izejvielu alianses, ko ES izveidoja 2020. gadā,** mērķus un uzsver, ka jau **atzinumā par ilgtspējīgām piegādes ķēdēm un pienācīgas kvalitātes nodarbinātību starptautiskajā tirdzniecībā** ([24]) Komiteja bija norādījusi uz pasākumiem, kas vajadzīgi, lai liegtu iespēju tirdzniecības politikā un korporatīvajā pārvaldībā mazāku uzmanību piešķirt cilvēktiesību ievērošanas un pienācīgas kvalitātes nodarbinātības radīšanas mērķiem; pie tam ir jāsāk ar pienācīgu rūpību (par to ir priekšlikums ES direktīvai), kas būtu jāstiprina visā vērtības ķēdē, kā tas daļēji paredzēts Francijas un Vācijas tiesību aktos ([25]).

3.7. Aprites ekonomikas politikas un programmu pieņemšana, jau izstrādes posmā iesaistot sociālos partnerus un pilsonisko sabiedrību, varētu sekmīgi noslēgt ciklu, radīt jaunus tirgus retu izejvielu reciklēšanai, kā arī pavērt milzīgas iespējas darbvietu radīšanai aprites ekonomikā otrreizējo izejvielu un reciklēšanas jomā. Daži pētījumi liecina, ka līdz 2030. gadam varētu izveidot 700 000 jaunu darbvietu ([26]). Tomēr, lai tas notiktu, ir nepieciešami lielāki stimuli un apņēmība ES un valstu līmenī ([27]).

3.8. EESK arī prasa uzraudzīt Nefinanšu informācijas atklāšanas direktīvas efektīvu īstenošanu un rūpēties, lai "sinerģijā ar starptautisko tirdzniecības un ieguldījumu programmu" ([28]) notiktu atkāpšanās no cilvēktiesību un darba tiesību aizsardzības instrumentu brīvprātīgā rakstura.

3.9. EESK norāda: neraugoties uz EK lielo apņēmību, ES valstis ļoti atpaliek un tām ir ļoti sašķelts viedoklis par kopējas stratēģijas pieņemšanu ar mērķi samazināt problēmas saistībā ar izejvielu piegādi, par ko līdz šim ir noslēgti līgumi ar valstīm, kuras ir sociāli un ekoloģiski ļoti bezatbildīgas gan ieguves, gan rafinēšanas ziņā.

3.10. Uz EP pētījumu ([29]) par vērtības ķēdēm un sinerģiju ar tirdzniecības politiku balstās nesen pieņemtā rezolūcija ([30]), kas ir solis pareizajā virzienā. ES valstis tajā tiek mudinātas izstrādāt jaunu rūpniecības politiku, lai strukturāli un saskaņoti pievērstos jautājumam par ES stratēģisko autonomiju galvenajās nozarēs, nepalēninot zaļajā kursā paredzētos zaļās pārkārtošanās mērķus un nodrošinot sociālos un darba standartus visā ražošanas ķēdē.

3.11. Svarīgi būs **veidot alianses ar t. s. līdzīgi domājošām valdībām**, radīt spēcīgu sinerģiju ar demokrātiskām valdībām un pieņemt pasākumus, kuru pamatā ir sinerģija starp darba pamattiesību ievērošanu un vides aizsardzību. Patlaban daudzas valdības ir piešķirušas ievērojamus finanšu resursus, lai risinātu šos izaicinājumus: ASV ir pieņēmusi **Inflācijas samazināšanas likumu** (*Inflation Reduction Act*), Indija piemēro virkni stimulu bateriju un fotoelementu moduļu sektorā, bet Japāna īsteno investīciju plānu aptuveni 140 miljardu euro apmērā. Viens no ES un ASV Kritisko izejvielu nolīguma mērķiem ir panākt, lai retzemju metāli, kas iegūti vai pārstrādāti ES, tiktu uzskatīti par ražotiem ASV līdzīgi kā noteikts ASV un Japānas nolīgumā ([31]).

([24]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ilgtspējīgas piegādes ķēdes un pienācīgas kvalitātes nodarbinātība starptautiskajā tirdzniecībā" (izpētes atzinums) (OV C 429, 11.12.2020., 197. lpp.).

([25]) Svarīga ir atsauce uz Francijas 2017. gada pienācīgas rūpības tiesību aktiem, kā arī uz tiesību aktiem, kas nesen (2023. gada februārī) pieņemti Vācijā.

([26]) Eiropas aprites ekonomikas jautājumos ieinteresēto personu platforma, *Impacts of circular economy policies on the labour market* [*Aprites ekonomikas politikas ietekme uz darba tirgu*], 2018. gads.

([27]) *Ilgtspējīgas izejvielu piegādes nodrošināšana Eiropā. IndustriAll Europe priekšlikumi par noturību kritiski svarīgo izejvielu jomā.* Brisele, 2021. gada 10. jūnijs| *IndustriAll* 129/2021.

([28]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ilgtspējīgas piegādes ķēdes un pienācīgas kvalitātes nodarbinātība starptautiskajā tirdzniecībā" (izpētes atzinums) (OV C 429, 11.12.2020., 197. lpp.).

([29]) *Global Value Chains: potential synergies between external trade policy and internal economic initiatives to address the strategic dependencies of the EU* (Globālās vērtības ķēdes: iespējamā sinerģija starp ārējo tirdzniecības politiku un iekšējām ekonomikas iniciatīvām, kuru mērķis ir novērst ES atkarību stratēģisko izejvielu jomā), EP 702.583, 2023. gada marts.

([30]) Eiropas Parlamenta 2023. gada 16. februāra rezolūcija par ES stratēģiju industriālās konkurētspējas, tirdzniecības un kvalitatīvu darbvietu radīšanas stimulēšanai (2023/2513(RSP)) (OV C 283, 11.8.2023., 18. lpp.).

([31]) *Will the scramble for rare earths produce a transatlantic trade accord?* (Vai sacensība reto izrakteņu jomā ved uz transatlantisku tirdzniecības līgumu?), *Cecilia Malmström* (*PIIE*), 6.4.2023.

3.12. EESK uzskata, ka šie divpusējie nolīgumi būtu jāiekļauj G7 satvarā kopējai stratēģijai retzemju metālu tirdzniecības jomā, turklāt lielajām ekonomikām ir jāapņemas aizsargāt sociālos un vidiskos standartus ieguves un pārstrādes valstīs.

Briselē, 2023. gada 20. septembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs
Oliver RÖPKE